

ALAN AYCKBOURN'DAN YALNIZ İNSANLARIN DÜNYALARINA BİR BAKIŞ: MR A'S AMAZING MAZE PLAYS

Mehmet TAKKAÇ*

Çağdaş İngiliz oyun yazarlarından Alan Ayckbourn, oyunlarında günümüz insanının yaşam koşullarını ve sorunlarını yansıtırken, politik olguları ve evrensel sorunları tartışma yanında, bireyin dünyasına tutarlı bir yaklaşım getirme gereğini de öne çıkarmaya çalışır. İnsanı birey olarak ele alması ve onun dünyasını hem bir bütünün parçası hem de kendi başına bir bütün olarak yansıtması, Ayckbourn'un, çağdaş duyarlılığın ancak bireyin ruhsal dünyasında olup bitenin doğru biçimde anlaşılmasıyla yansıtılabileceği inancında olduğunu gösterir.

Büyük ölçüde kendilerinden kaynaklanan sorunlarla dolu bir dünyada yaşamaya çalışan karakterler yaratır Ayckbourn, oyunlarının oldukça eğlenceli, ama aynı zamanda tutarlı olması için insan yaşamını komik anlatımlar yoluyla canlandırmaya çalışır.¹ Bunu, tiyatronun toplumsal işlevini yerine getirmesi için gerekli görür ve eğlenceyi bulabilecekleri tek yer tiyatro olmayan izleyicilere, tiyatronun, kendi gerçeklerinin anlatım aracı olarak önemini göstermek ister.²

Bir anne (Anne) ve kızının (Suzy) yalnız yaşamlarını konu edinen *Mr A's Amazing Maze Plays (Bay A'nın Şaşırıcı Labirent Oyunları)* (1988) adlı oyunu, yazarın, yukarıda sözü edilen sınırlar içinde, tiyatronun insanların iç dünyalarını, düşlerini ve beklentilerini ortaya koymada etkili bir araç olabileceği düşüncesini kusursuz denecek bir şekilde yansıtır. Ayckbourn, "çocuklar için bir komedi"³ olarak yazdığı *Maze Plays*'de insan yaşamında 'yalnızlık' boyutunu irdeleyen, insanların ve hayvanların seslerini çalan, zaman zaman da onları birbirleriyle değiştiren "kötü bir karakteri"⁴ de karşımıza çıkararak, günümüz insanının sevgisiz ve coşkusuz bir yaşam sürmek istemediğini vurgular. Oyunun adındaki 'Bay A', gerçekte Ayckbourn'un kendisi, 'Labirent Oyunları'nın karakterleri ise, kurmaya çalıştıkları küçük dünyalarda yaşamak zorunda olan günümüz insanlarıdır.

Suzy'nin öyküsü olarak tanımlanabilecek *Mr A's Amazing Maze Plays*'in başında, oyunun bütününde yer alacak iki anlatıcı (I. Anlatıcı ve II. Anlatıcı) aracılığıyla ana-kızın yaşamlarıyla ilgili bilgiler verilir. Ayckbourn, yaşamlarından bir kesiti sunacağı Suzy ve annesinin dünyalarının ve yaşam koşullarının anlatımını bu şekilde kolaylaştırır.

Suzy ve annesi küçük bir köyde otururlar. Babası, Suzy daha çok küçükken bir balon yarışına katılmış, yarışın sonunda balon anlaşılmaz bir nedenle yere inmemiş, sürekli yükselmiş ve artık hiç kimse onu göremez olmuştur. Bu olaydan sonra annesi, Suzy'yi ve kendini geçindirmek için bir bisküvi fabrikasında çalışmak zorunda kalır. Ev işlerini yapma ve Suzy'nin bakımıyla ilgilenme görevi de yine annesinin üzerindedir.

* Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı.

¹ Michael Holt, *Alan Ayckbourn: Writers and Their Work*, Plymouth, Northcote House Publishers, 1999, s. 11.

² A.g.e., s. 63.

³ Bernard F. Dukore, 'Ayckbourn's Theatricality', *Alan Ayckbourn: A Casebook*, Ed. Bernard F. Dukore, New York, Garland Publishing, 1991, s. 77.

⁴ Albert E. Kalson, *Laughter in the Dark: The Plays of Alan Ayckbourn*, Rutherford, Fairleigh Dickinson University Press, 1993, s. 40.

Hem Anne hem de Suzy bu koşullarda yaşamak zorunda olduklarını bilir. Suzy sık sık babasını özleyip üzülür ama aradan o kadar zaman geçmiştir ki babasının nasıl biri olduğunu bile gözünde zor canlandırır.

Ayckbourn, Suzy'nin ve annesinin yalnızlık içindeki dünyalarını bu şekilde kurarak, onların, sömük olan yaşamlarına renk katacak bir şeyler istemekte haklı olduklarını anımsatmak ister. Suzy için bu daha kolay görünür. Annesi, yoksul olduğu için Suzy'nin okulda da yalnız olduğunu bilir. Zengin ailelerin çocukları olan sınıf arkadaşları Suzy ile oynamak istemezler. Gerçekte bu, çocukların kişisel kararları değildir, aileleri çocuklarının Suzy ile oynamalarına izin vermek istemezler. Bu durumu bildiği için Suzy'nin yalnızlığını biraz olsun gidermek, onun küçük dünyasına az da olsa çöşku ve heyecan katmak isteyen annesi ona doğum gününde "çok özel bir hediye"⁵ alır. Bu hediye, Suzy'nin, annesini ve anlatıcıları şaşırsa da Neville adını vereceği bir yavru köpektir. Suzy'nin, bir köpeğe uygun olabilecek adlar varken, Neville adında ısrar etmesi onun, annesi dışında, dost olabileceği insanlardan yoksun bir yaşam sürdüğünü, bu nedenle de köpeğine sıradışı bir ad vermek istediğini gösterir.

Ayckbourn, Suzy ve annesini birbirlerine böylesine sıkı bir şekilde bağlayarak, insanlar birbirlerini önemsedikleri zaman yaşamın daha anlamlı olacağını gösterir⁶. Koşulları ne olursa olsun bir annenin çocuğunu mutlu etmek için yapabileceği bir şey olduğunu belirterek, çocukların mutlu olmak için ailelerinin ilgisine gereksinme duyduğunu vurgular. Bu şekilde, 'para'nın günümüz toplumlarında insanların birlikte yaşamalarını güçleştiren ve onları birbirlerinden uzaklaştıran etkisini eleştirel bir değerlendirmeye göz önüne serer. Anne'nin çok para harcamasına gerek olmadan Suzy'ye getirdiği hediye bu bakımdan oldukça anlamlıdır.

Oyun yazarının günümüz dünyasındaki yaşam koşullarına ve insan ilişkilerine olan yaklaşımı insanların mutlu olmasına dayanan bir yaşam biçimi oluşturma çabası üzerine kurulduğu için, *Maze Plays*'de, mutluluğu ulaşılamayacak şeylerle aramaktan çok sahip olunan şeylerle yetinmeye ve mutlu olmaya çalışmanın önemi üzerinde durulur. Neville, Suzy için çok kıymetli bir dost olur. Suzy onu titizlikle besler ve büyütür. Ona çok iyi davranır. Okula bile birlikte giderler. Neville ile olan bağları öyle güçlüdür ki, annesi, belli bir büyüklüğe ulaşan Neville'in dışarıda uyumasını istediğinde, Suzy çok kıymetli bir şeyi geceleri dışarıda bırakmak zorunda kalan bir insanın duygularını yaşar, ama yapabileceği pek bir şey yoktur. Bu durumu Neville'e anlatma biçimi, beş yaşındayken anne-babası boşanan ve sekiz yaşına geldiğinde annesi bir başkasıyla evlenen Ayckbourn'un yalnızlığın anlamını bildiğini gösterir⁷. Yalnızlığın çocukların ruhsal yaşamlarını etkilemesinin kaçınılmaz olduğunu bilen Ayckbourn, mutlu olmaları en doğal hakları olan çocukların dünyalarını oldukça tutarlı biçimde yansıtır:

Bak, Neville, sen bu gece burada dışarıda yatmak zorundasın.

(Neville hırlar.)

Evet, şey, üzgünüm. Ama öyle olması gerek.

(Neville tekrar hırlar.)

Bak, aptal olma. Sen uyuyana kadar ben gelip burada dışarıda seninle oturacağım.

⁵ Alan Ayckbourn, *Mr A's Amazing Maze Plays*, London, Faber and Faber, 1989, s. 2.

⁶ Dukore, a.g.e., s. 90.

⁷ Kalson, a.g.e., s. 19.

(Neville tekrar iner.)

Senin gibi kocaman bir köpek karanlıktan korkmamalı. Ayrıca, tam pencerenin altındasın, dolayısıyla ben uzakta olmayacağım⁸.

Ayckbourn, Neville'in dışarda yatmasını Suzy'nin baba özlemini sık sık gündeme getirmek için bir araç olarak kullanır. Suzy ve Neville geceleri Suzy'nin "belki de hâlâ yukarıda balonda olan"⁹ babasının kaybolduğu gökyüzüne bakarlar. Suzy, babasıyla olan son konuşmalarını, babasına, onu ne kadar çok sevdiğini söylemek için bağırdığını ama işittiremediğini anımsar:

BABA: Görüşmek üzere, Suzy. Annene iyi bak. Ona endişelenmemesini söyle.

SUZY: Baba, ben ...

(Bir top sesi duyulur.)

BABA: Tamam, işte gidiyoruz. Hoşça kalın.

(Kalabalıktan sesler gelir. BABA balonuna çıkar. SUZY ona seslenir ama gürültü nedeniyle sesi pek duyulmaz.)

SUZY: (Bağırarak) Baba ... Baba ...

BABA: Hoşça kalın ...

ANNE: Güle güle, Jack. Güle güle ...

SUZY: Baba ... Baba ...¹⁰

Gerçekte, Baba'nın balonla göklere yükselip kaybolması ve dolayısıyla Suzy'nin Anne ile kalması, Ayckbourn'un, ana-babasının ayrılması ve kendisinin annesiyle kalmasını anımsatır. Yazar kendisi için çok anlamlı olan bütünü'nün yarısını yok olmasıyla yalnızlık duygusunu yoğun olarak yaşamış olmalı. Bu bakımdan, bazı şeyleri paylaşabilecekleri bir insan ya da bir hayvanın çocukların dünyalarında ne kadar önemli olduğunu vurgular. Ancak, bu, eksik olan bir anne ya da babanın yerinin başka bir şeyle doldurulabileceği anlamına gelmez. Bu gerçek, Suzy için de söz konusudur. Suzy yalnızlığını paylaşan Neville ile güzel günler geçirse de, ne Neville'in dostluğu ne de aradan geçen zaman onun baba özlemini azaltır. Her gece gökyüzüne bakar ve "Oh, baba. Bir gün bize geri dön. Lütfen geri dön"¹¹ der.

Suzy'nin Neville ile bir ölçüde renklenmiş yaşamında, ayrıcalıklı bir yer edinen bir başkası daha vardır. Bu kişi, arasıra Neville ile birlikte ziyaret ettikleri komşuları Bay Yoldangeçen'dir. Bay Yoldangeçen eskiden çok ünlü bir opera sanatçısı olduğunu söyler ve Suzy ile Neville'e yolculuklarını anlatır: "Roma'da şarkı söyledim, o İtalya'da. Sydney'de şarkı söyledim. O Avustralya'da. New York'ta şarkı söyledim. O New York'ta. Milano'da şarkı söyledim. O Yunanistan'da"¹². Coğrafya'da özellikle iyi olan Suzy bunları dinlemekten çok hoşlanır. Gerçekte Bay Yoldangeçen'in söylediklerinin hepsine inanmaz ama bunu belli etmez. Çünkü ona yakın olmak bir bakıma baba özlemini gidermek için bir yoldur. Aynı durum Bay Yoldangeçen için de

⁸ Ayckbourn, a.g.e., s. 5.

⁹ A.g.e., s. 6.

¹⁰ A.g.e., s. 7.

¹¹ A.g.e., s. 11.

¹² A.g.e., s. 11.

söylenbilir: O da çocuklara olan özlemini gidermek ve çocuğu yerine koyabileceği bir kişiye yakın olma duygusunu yaşamak için Suzy'ye ayrı bir değer verir.

Bir çocuğun, küçük dünyasında eksikliğini duyduğu bir şeyi aramasının doğal olduğunu vurgulamak için Bay Yoldangeçen'in Suzy için olan önemini özellikle göstermek isteyen Ayckbourn, insanlar arasındaki dostlukların ne ölçüde gerekli olduğu düşüncesini hep canlı tutar. Aile bütünlüğü ortamından uzak yaşayan çocuklar için bu konunun ayrı bir öneme sahip olduğunu altını çizerek, insanların davranışlarının yaşadıkları koşullardan etkilenmesinin kaçınılmaz olduğunu belirtir. Bunu sıradan insanların dünyalarını yansıtmak için gerekli görür ve çağdaş dünya duyarlılığının olmazsa olmaz bir parçası olarak algılar¹³. Çocukların baba sevgisine olan gereksinimlerini karşılamak, babalarının yerine koyacak birini bulmak için içgüdüsel davranışlarda bulunmalarının yadırganacak bir yönü olmadığını anlatmak isteyen oyun yazarı, çocukların sahip olmadıkları babalarının yerine koyabilecekleri birilerini aramalarının anlamının tutarlı biçimde yorumlanmasını ister. Gerçekte, aile bütünlüğünün bozulmasının çocuklar üzerinde nasıl etkili olabileceğinin bütün çıplaklığıyla sergilenmesi olarak da yorumlanabilecek bu görüş, yaşanan deneyimlerden yapıcı dersler çıkarma zorunluluğunu da anımsatır.

Suzy'nin Bay Yoldangeçen ile olan dostluğu yazarın toplumsal konulara olan yaklaşımı yönünden de üzerine durmağa değer. Ayckbourn "zayıf ve etkisiz insanlara yakınlık"¹⁴ konusuna ayrı bir önem verir. Bay Yoldangeçen de gerçek sesi çalınmış ve bir başka, ama güzel olmayan bir ses ile değiştirilmiş, dolayısıyla da artık şarkı söyleyemeyen biridir. Suzy bunu pek inanılır bulmaz ama kibarlık göstererek yeni sesinin de oldukça güzel olduğunu söyler. Yazar, dostlukların kurulmasında ve sürdürülmesinde karşılıklı anlayış ve hoşgörünün kaçınılmaz olduğunu göstermek ve insanların bütünüyle kusursuz olmalarını beklemenin doğru olmadığını vurgulamak için Suzy ve Bay Yoldangeçen'in dostluklarını örnek gösterir. Suzy, Bay Yoldangeçen'in geçmişteki yaşantısıyla ilgili söylediklerinin en azından bir kısmının doğru olmadığını bilmesine karşın kalbinin kırılmaması için ses çıkarmaz; Bay Yoldangeçen de Suzy'nin yoksul bir ailenin çocuğu olduğu ya da babasız bir çocuk olduğu gerçeğini akla getirecek hiç bir söz söylemez. Kısacası, her ikisi de bencillığe ve çıkar ilişkisine dayanmayan bir dostluk kurmayı ve bunu sürdürmeyi başarmışlardır.

Yukarıda sözü edilen ses çalınması konusu tiyatrodaki karşılaşmayı beklediğimiz olgulardan biri değildir. Ayckbourn'un bir çocuk oyunu yazmak için kullandığı bu konu Yunan mitolojisinde görülür:

Zeus, Olympos'tan yeryüzüne inip bazı peri kızları ile buluştuğu zamanlarda, karısı, kıskanç Hera'nın takibinden kurtulması için Ekho'dan faydalanıyordu. Şöyle ki; kocasını yeryüzünde aramağa inen ve onu peri kızlarıyla bastırmak isteyen Hera'nın karşısına, bu münzevi güzel çıkıyor, onu söze tutuyor ve Zeus'un eğlendiği peri kızlarına kaçmak için zaman kazandırıyor. Fakat Hera, Ekho'nun bu kurnazlığını ve kendisini aldatığını anlamakta gecikmedi. Ona dedi ki:

- "Mademki sen dilinle beni kandırdın; ben de senin dilini kısacağım."

¹³Kalson, a.g.e., s. 17.

¹⁴Michael Billington, *Alan Ayckbourn: Macmillan Modern Dramatists*, London, Macmillan, 1990, s. 1.

Gerçekten de öyle oldu. O zamandan beri güzel peri kızı, Ekho, hiçbir zaman ilk önce söze başlayamaz, dilsiz gibi durur, ona hitap edildiği zaman işittiği en son hocayı tekrar eder¹⁵.

Bu efsanede Ekho'nun sesinin kendisinden alınması ile Bay Yoldangeçen'in sesinin çalınması ve çirkin bir sesle değiştirilmesi aynı bağlamda değerlendirilemeyecek konulardır. Ama Ekho gibi, Bay Yoldangeçen de bundan zarar görür. Ekho'nun duyduğu sözlerin ancak son hecesini tekrarlamakla yetinmesi gibi, Bay Yoldangeçen de ancak çirkin sesiyle Suzy'ye şarkılar söylemekte yetimdir. Bu onun bir zamanlar yaşadığı heyecan dolu anları yeniden yaşaması için sahip olduğu tek fırsattır. Ayrıca, yiyeceklerini de Suzy ile paylaşarak, tek dinleyicisi ve dostu olan Suzy'yi önemseydiğini gösterir.

Bir gece Suzy, Neville ile verandada oturup, her zamanki duygularla gökyüzüne bakarken, evlerinin karşısındaki eski evde bir ışık görür gibi olur. Ertesi gün, okuldan sonra Neville ile o evin bahçesine gider. Evin ön kapısının kilidinin değiştirildiğini ve menteşelerinin yağlandığını farkeder. Görüntüye bakılırsa yeni bir komşuları olmuştur. Gördüklerini annesine söylemek için eve gider. Annesinin de ona güzel bir haberi vardır. Suzy önce onu dinler: Annesi terfi edecek ve daha fazla para kazanacaktır. Suzy buna çok sevindiğini söyledikten sonra annesine gördüklerini anlatır. O gece yeni komşuları onlara gelir. Adının Bay Accousticus olduğunu ve sakin bir yaşam sürmek isteyen biri olduğunu söyler. Bay Accousticus gittikten sonra Suzy ile annesinin arasında geçen aşağıdaki konuşmadan annesinin yeni komşularından oldukça hoşlandığı, ama Suzy için aynı şeyin söylenermeyeceği anlaşılır:

ANNE: (*Oldukça etkilenmiş bir şekilde.*) Sahi, ne hoş adam. Öyle değil miydi?

SUZY: Ben öyle düşünmüyorum.

ANNE: Düşünmüyor musun?

SUZY: Ondan hiç hoşlanmadım.

ANNE: Suzy, nasıl böyle konuşabilirsin?

SUZY: Tüylerimi diken diken etti. Neville de onu sevmedi, değil mi, Neville?

(*Neville hurlar.*)

ANNE: Şey, anlamıyorum. Siz ikiniz, dürüst olun. Adamı sevmediğinize nasıl karar verebiliyorsunuz? Onu daha yeni gördünüz.

SUZY: Peki ya sen sevdiğine nasıl karar verebiliyorsun? Sen de onu yeni gördün¹⁶.

Ayckbourn, Suzy için kötü bir şey gibi görünse de, annesinin Bay Accousticus'tan hoşlanmasını "insan doğasının karanlıkta kalan bölümlerinin açığa çıkması"¹⁷ olarak yorumlar. Kendi annesi de kocasından ayrıldıktan bir süre sonra evlenmiştir. Bu durumu farklı konumlardaki insanların aynı olaya farklı açılardan yaklaşılabilecekleri görüşünü göz önüne alarak irdeler. Böylece, insanların bazı konulara

¹⁵Şefik Can, *Klasik Yunan Mitolojisi*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1994, s. 83.

¹⁶Ayckbourn, a.g.e., s. 21-22.

¹⁷James Fisher, "Alan Ayckbourn", *British Playwrights, 1956-95: A Research and Production Sourcebook*, Ed. William W. Demastes, Westport, Greenwood Press, 1996, s. 24.

olan yaklaşımlarının tutarlılığı komusunu gündeme getirir¹⁸. Bay Accousticus, kocasının balonla gökyüzünde kaybolmasından sonra kendini kızına adayan yalnız bir kadının dünyasında yeni bir yaşama sevinci oluşturacak bir insan olarak görünür. Bay Accousticus'un karşısına çıkmasıyla Anne'nin, kendisiyle ilgili bazı şeyleri yeniden düşünmeye başlamasının doğal olduğuna inanan yazar, bireyin yaşamının öncelikle kendisi için doyurucu olmasını istemesinin haklılığını ortaya koymak ister. Bu yüzden, çocuğunu bir kenara bırakmaksızın, kendi yaşamını yönlendirme ve beklentilerini karşılayacak fırsatları değerlendirme hakkı olan Anne için Bay Accousticus'un 'özel' denebilecek bir yeri olacaktır: Neville ile Bay Yoldangeçen'in Suzy'nin dünyasında özel bir yeri olduğu gibi.

Ertesi sabah, annesinin Bay Accousticus'tan yalnızca o an için hoşlanmakla kalmadığını, daha güzel görünme çabası içine de girdiğini görmesi Suzy'yi hiç sevindirmez. Ancak, annesinde birdenbire başlayan bu heyecan ve değişim konusunda yapabileceği pek bir şey olmadığını bilen Suzy, olup biteni pek önemsememiş görünmez. Neville ile oynamaya çıkar. Bahçesinde oynarlarken onları gören Bay Accousticus, sessiz olmalarını, sese dayanmadığını söylediğinde Suzy, bir anda hiç kuş sesi duyulmadığını farkeder. Neville ile hızla bahçeden kaçarlar ve Bay Yoldangeçen'in evine giderler. Bay Yoldangeçen zor duyulan bir ses tonuyla onları karşılar ve o gece sesinin çalındığını söyler. Geri dönüp eve girerlerken Bay Yoldangeçen'in şarkı söylediğini duyarlar. Ses Bay Accousticus'un evinden gelmektedir: O çalmıştır. Suzy bunu annesine söylediğinde, annesi hiç ilgilenmez; dahası Bay Accousticus'a çiçek götürceğini söyler ve gider. Suzy, kaygılı bir şekilde "saatlerce ve saatlerce, belki de sadece dakikalarca ve dakikalarca"¹⁹ annesinin dönmelerini bekledikten sonra onun sesini çaldırılmadan geri geldiğini görünce rahatlar. Ama bu rahatlama, annesinin Bay Accousticus'u akşam yemeğine davet ettiği haberiyle yerini yeniden endişeye bırakır. Neville de Suzy ve annesi için endişelenir. Bay Accousticus'un evlerine bakıp güldüğünü görünce Suzy'yi uyarmak için havlar. Suzy içeride bulunduğundan, durumu anlamadığı için onu susturur. Bay Accousticus parmağını Neville'e uzatarak onun sesini alır ve Neville havlayamaz olur.

Suzy dışarı çıktığında Neville'in sesinin Bay Accousticus'un evinden geldiğini duyar. Neville'e "Endişelenme, Neville. Sesini geri alacağız. Bay Yoldangeçen'in sesini de geri alacağız. Kuşlar yine ötmeye başlayacaklar"²⁰ diyerek, ustaca bir plan yapar. O gece, Bay Accousticus onlara yemeğe gelecek olduğu için, evine girilip seslerin kurtarılması için en uygun zaman olacaktır.

Annesinin tehlikede olduğunu, ama bunu göremediğini bilmesi Suzy'nin, sorumluluğunun daha da büyüdüğünü düşünmesine yol açar. Yakınlarına ve çevresindeki insanlara ve olaylara olan yaklaşımı Suzy'nin, yaşına göre olgun bir çocuk olduğunu gösterir. Ayckbourn, Suzy'yi çevresine ilgili bir karakter olarak yaratırken, çocukların da gerçek dünya koşullarında yaşadıklarının bilincinde olduklarını ve kendi başlarına bir şey yapmaları gerektiğinde kendilerinde bunu yapacak gücü bulabileceklerine inandığını göstermek ister. Bu, bir bakıma, çocukları sürekli kendi kontrollerinde tutmakla onlar için en doğru olanı yaptıklarına inanan günümüz insanların eleştirilmesi olarak da yorumlanabilir. Suzy kendi başına karar vermesi

¹⁸Micheline Wandor, *Drama Today: A Critical Guide to British Drama 1970-1990*, New York, Longman, 1993, s. 69.

¹⁹Ayckbourn, a.g.e., s. 28.

²⁰A.g.e., s. 30.

gerektiğinde akılcı davranabilecek bir çocuktur. Arkadaş canlısı, hoşgörülü, düşünceli ve ailesine bağlı olduğu kadar yeri geldiğinde kuşkucu olmayı da bilir²¹. Bu ise, yazarın, insanların dünyalarını anlamak için çaba gösterilmesi gerektiği ve bu konuda harcanacak çabanın yararlı bir amaca hizmet edeceği görüşünü savındığını yansıtır²². Genelde yeterince önemsenmediklerini düşündüğü çocukların dünyalarının tutarlı biçimde anlaşılmasının ise özellikle önemli olduğunu vurgulayan Ayckbourn, gerçek dünyada, bütün insanların beklentilerini karşılayacak davranışlar sergilenerek sürdürülecek bir yaşam biçimi oluşturulmasının bütün insanlar için bir amaç olması gerektiğini savunur.

Yalnız insanların yaşamlarını sergileyen *Maze Plays*, insanların kendi yalnızlıklarını gidermek için yaptıkları şeylerin çevrelerindeki insanlarda zaman zaman, kaçınılmaz olarak, yalnızlığa itildikleri duygusunun oluşmasına neden olabileceğini ortaya koyar. Annesinin, “Suzy nedenini gerçekten anlamasa da”²³, Bay Accousticus’u etkilemek için saçını yaptırması ve kendine yeni bir elbise alması Suzy’ye kabul edilebilir davranışlar gelmez. Belki de, kendi annesi evleneceği zaman, ona engel olmak için yapmak istediği ama yapamadığı şeyi gerçekleştirmek istercesine, Suzy’nin, annesinin bir erkekle duygusal ilişki kurma isteğini engelleme çabasına girmesini ister. Suzy, Bay Accousticus’un kötü bir adam olduğunu, sesleri çaldığını söyleyerek annesini ondan uzak tutmaya çalışır. Ama annesi ona inanmaz ve bu sözlerinden ötürü ona kızar. Bu ise Suzy’de artık yeterince önemsenmediği duygusu yaratır. Ayrıca, annesi artık babasının hatrasına eskisi kadar bağlı görülmez:

ANNE: ... O çekici, kibar, kültürlü bir adam. Ayrıca çok yakışıklı ...

SUZY: Oh, Anne. Ya Babam?

ANNE: Baban gitti, canım. Sonsuza dek gitti. Aptal bir balonla gökyüzüne çıktı ve asla geri dönmeyecek, bunu kabul edelim artık.

SUZY: Bir gün gelebilir ama.

ANNE: Hayır, Suzy. Asla. Gideli çok oldu. Üzgünüm ama, eğer Bay Accousticus²⁴ gibi bir adam – gelip beni görmek isterse – şey, ben de insanım, Suzy ... itiraf etmeliyim, onu çok ... buluyorum²⁵.

Bay Accousticus’la ilgili söylediklerince önem verilmemesinden çok, babasının geri dönmeyeceği düşüncesinin annesini kendisinden uzaklaştıracağına inanan Suzy, yapabileceği tek bir şey kaldığını artık iyice anlar: Bay Accousticus’un çaldığı sesleri kurtarmak ve böylece onun kötü bir adam olduğunu kanıtlayarak annesinin zarar görmesini olduğu kadar kendinden uzaklaşmasını da engellemek. Bu amacını gerçekleştirmek için, Bay Accousticus gelince, Neville ile dışarı çıkar. Cesaretini toplamak için verandanın altında otururlar. Bir ara -yarı düş yarı gerçek- babasının balonla ayın yanından geçtiğini görür. Babası onu uyarıyor gibidir:

BABA: (*Bağırarak*) Suzy ... Suzy ...

SUZY: (*Mahmur bir halde*) Baba ...

²¹ Dukore, a.g.e., s. 99.

²² Billington, a.g.e., s. 203.

²³ Ayckbourn, a.g.e., s. 33.

²⁴ Anne bazı sözcükleri doğru söyleyemez.

²⁵ Ayckbourn, a.g.e., s. 34.

BABA: Suzy ...

SUZY: (*Mahmur bir halde*) Baba, sana ihtiyacımız var ...

BABA: Cesur olmalısın, Suzy. Çok cesur.

SUZY: Çalışacağım, Baba, çalışacağım ...

BABA: Sizi bekleyen büyük bir tehlike var, dikkatli olun. Dikkatli olun, ikiniz de, duyuyor musun ... ?²⁶

Bu arada annesi ona seslenir ve yatma zamanı geldiğini söyler. Suzy uyuyacakmış gibi odasına gider, ama sonra gizlice dışarı çıkar ve Bay Accousticus'un çaldığı sesleri kurtarmak için Neville ile işe koyulur. Bay Accousticus evine dönmeden bunu başarmak zorunda olduklarını bilir. Sesleri aramak için evin labirenti andıran bütün odalarını dolaşırlar. Sonunda bir dolapta onları bulurlar. Bay Accousticus birçok ses çalmıştır: "Uçakların ... Alarmların ... Eğlence Merkezlerinin ... Anti-tank Silahlarının ... Alkışların ... Bebeklerin ... Yatakların ... Zillerin ... Bisikletlerin ... Kuşların ..."²⁷ Suzy, seslerin alfabetik sıraya dizildiğini görür. Bay Yoldangeçen'in sesini kurtarmak için Y harfine bakmaları gerektiğini Neville'e söylerken Bay Accousticus gelir. Bu arada Neville kendi sesine tekrar kavuşur ama Bay Accousticus bu kez de Suzy'nin sesini alır. Bay Accousticus'un, umutları tükenmeye başlayan Suzy ile Neville'e kızarak, sesleri yerli yerine koymalarını söylemesi son şanslarıdır. Çekmeceleri hızla bir bir açarlar. İlk duydukları bir hırsız alarmıdır. Bay Accousticus bu sesi duyunca kulaklarını kapatarak çekmeceyi kapatmalarını, hırsız alarmlarından nefret ettiğini söyler. Sonra matkap sesinin, kilise çanının ve daha birçok sesin bulunduğu çekmeceleri açarak kaçmaya başlarlar. Suzy kendi sesini de kurtarmıştır. Koşarak eve geldiklerinde Suzy, annesinin kapıda beklediğini ama ses çıkaramadığını görür. Bay Accousticus yeniden karşılara çıkıp Suzy'nin ve Neville'in seslerini almaya çalıştığı ve Suzy'nin, annesinin ve Neville'in elinden hiç bir şey gelmediği anda hiç beklenmedik bir şey olur. Baba balonla gelir ve Bay Accousticus kaçmak zorunda kalır. Sesler de kurtulmuştur. Baba kendi hayatta kalma öyküsünü, Suzy ve Anne de kendi öykülerini anlatırlar. Baba'nın dönüşüyle Suzy ve annesinin yalnızlıkları sona erer. O günden sonra hep birlikte mutlu bir yaşam sürerler.

Gerçekte, sesleri çalarak saklayan Bay Accousticus ilk bakışta kötü bir adam gibi görünse de, Ayckbourn onun ne kötü bir adam olduğu ne de sesleri çalma nedeni konusunda hiç bir açıklamada bulunmaz. Ancak, Bay Accousticus'un beklentileri karşılanmayan bir günümüz insanı olduğu açıktır. O, kentlerin kalabalık ve gürültülü ortamından bunalan, oradaki yaşam biçimine ayak uyduramayan biridir. Ses çalması dışında kötü denebilecek bir eylemi yoktur. Bencilce bir davranış olarak yorumlanabilecek bu eylemi yalnızca sesler onu rahatsız ettiği için yapar²⁸. Bir başına kırsal bölgede yaşamayı seçmesi onun dingin bir yaşamı sürmekten başka bir amacı olmadığını gösterir.

Bay Accousticus'un çaldığı sesler arasında uçakların, alarmların ve anti-tank silahlarının seslerinin bulunması da üzerinde durmağa değer. Ayckbourn bunları çalınan sesler arasında ilk sıralara koyarak, Bay Accousticus'un yalnız ve sessiz bir yaşam istemesinin bütünüyle nedensiz olmadığını, yaşanan olayların insanları bu gibi eylemlere yöneltebileceğini göstermek ister ve insanları kötü eylemlere yönelten

²⁶ A.g.e., s. 35.

²⁷ A.g.e., s. 66-67.

²⁸ Kalson, a.g.e., s. 171.

olguları öne çıkarmaya çalışır.²⁹ Sorunların nedenlerinin yok edilmesi gerektiğini belirtmek ve toplum dışına itilen “insanların neler yapabileceklerini”³⁰ göstermek için bir araç olarak kullanılan bu olgu günümüz dünyasının gözardı edilemez bir gerçeğidir. Yazara göre, toplum yaşamının olumsuz etkileri yok edilmediği sürece insanlar birbirlerine karşı korku ve güvensizlik duyarak kendi dünyalarında, yalnızlık içinde yaşamak zorunda kalacaktır.

---

²⁹Duncan Wu. *Six Contemporary Dramatists: Bennett, Potter, Gray, Brenton, Hare, Ayckbourn*, London, Macmillan, 1995, s. 117.

³⁰Ian Watson, *Conversations with Ayckbourn*, London, Faber and Faber, 1988, s. 146.